

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ**

*За редакцією доктора педагогічних наук, професора
О.І. Пометун*

ТЕРНОПІЛЬ
Богдан НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.315

ББК 74.24

З-36

Автори:

д-р пед. наук, проф. *О.І. Пометун*,
канд. пед. наук, ст. наук. співр. *Л.В. Пироженко*;
доктор пед. наук, професор *О.А. Біда*,
викладач *Т.Я. Грітченко*,
викладач *І.А. Денисюк*,
канд. пед. наук, доцент *Г.І. Коберник*,
канд. пед. наук, доцент *О.А. Комар*,
канд. пед. наук *О.В. Кравчук*, *О.В. Миколайко*,
канд. пед. наук, доцент *І.І. Осадченко*, *А.Л. П'ятківська*,
канд. пед. наук, доцент *Л.М. Росенко*

Консультант:

Побірченко Н.С., доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рецензенти:

Коваль Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент Бердянського педагогічного університету,
Котельнікова Л.Б., вчитель-методист Уманської міської гімназії, відмінник освіти України.

Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів:

3-36 **Методичний посібник для вчителів початкової школи /**
О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2011. — 304 с.

ISBN 978-966-10-1389-5

Пропонований методичний посібник ознайомлює з інноваційним підходом до організації навчання — інтерактивною технологією, завдяки якій процес навчання стає цікавим, різноманітним, особистісно орієнтованим, демократичним, гуманним.

Для вчителів початкових класів, студентів.

УДК 371.315

ББК 74.24

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1389-5

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2011

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги!

Посібник, котрий тримаєте у руках, присвячено інтерактивним технологіям навчання, теоретичним та практичним аспектам їх застосування у початковій освіті.

Накопичений за останні роки досвід використання інтерактивних методів та технологій у навчально-виховному процесі молодшої школи дає підстави впевнено стверджувати, що саме інтерактивне навчання створює умови як для формування компетентностей учнів, так і для розвитку та виховання особистості активних громадян з відповідною системою цінностей, толерантних, розкутих, оптимістично налаштованих, готових до подолання життєвих труднощів, стійких до стресів і фрустрацій тощо.

Як засвідчує досвід, використання інтерактивних технологій у початковій школі сприяє інтенсифікації та оптимізації навчального процесу, дозволяє вчителям:

- зробити навчання більш доступним і цікавим;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати соціальний досвід учнів через включення у різні навчальні та життєві ситуації та їх переживання;
- створити умови для розвитку у дітей здатності будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу, знаходити спільне розв'язання проблеми;
- навчити учнів формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати, слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- ефективно розвивати у школярів навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Окрім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співпраці тих, хто навчає, і тих, хто навчається, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, конструктивній взаємодії, створенню доброзичливої атмосфери.

На превеликий жаль, більшість учителів сьогодні недостатньо обізнана у тому, які є методи та технології інтерактивного навчання, якими є умови їх використання. Адже кожен з методів потребує від учителя чіткої покрокової, поетапної реалізації з обов'язковим

прогнозуванням результатів навчання. Окрім того, в інтерактивному процесі часто відбувається не навчальне заняття із заданої теми, а розгортається «саме життя», де учасники «проживають» конкретну подію, що спланована, структурована, сконцентрована. При цьому кожен із застосовуваних методів виконує свою функцію, отже, і комплексний вплив на учнів може бути не до кінця передбачуваним. Тому для ефективного застосування інтерактивних методів та технологій у навчальному процесі учителю потрібен власний досвід участі в групових інтерактивних вправах.

Полегшити вчителям підготовку до інтерактивного навчання покликаний зміст та структура нашого посібника, що поділяється на дві частини: теоретичну та практичну. У теоретичній частині (розділ I) ми ознайомимо читачів із сутністю інтерактивних методів та технологій навчання, психолого-педагогічними умовами їх застосування у навчально-виховному процесі початкової школи, вимогами до структури інтерактивних уроків та підходами до оцінювання навчальних досягнень учнів за умов кооперативного навчання. У другій частині посібника (розділ II) вміщено розробки уроків з різних навчальних предметів початкової школи, авторами яких запропоновані можливі варіанти використання інтерактивних методів навчання у навчальному процесі.

Сподіваємось, що посібник буде сприяти поширенню в освітньому просторі України цієї інновації й збільшенню кількості вчителів, котрі цілеспрямовано впроваджуватимуть інтерактивні технології навчання у навчально-виховний процес початкової школи.

Учитель зазначає:

— Погляньте на таблицю. Прочитайте перше словосполучення. На яке питання відповідає дієслово?

Учні дають відповідь на запитання, а вчитель у другу колонку ставить картку із задалегідь заготовленою відповіддю.

Учитель продовжує пояснення:

— Отже, дієслово *цвіте* відповідає на питання *що робить?*, а дієслово *цвітуть* — *що роблять?* Обидва дієслова означають дію, яка відбувається тоді, коли про неї говорять (*сьогодні, тепер*).

У третю колонку ставиться картка із відповіддю. Потім учитель повідомляє:

— Це дієслова теперішнього часу.

Вводячи термін «теперішній час», учитель в четверту колонку ставить відповідну картку. Аналогічна робота проводиться з рештою словосполучень.

В результаті опрацювання таблиця матиме такий вигляд:

<i>Сполучення слів</i>	<i>Питання</i>	<i>Коли відбувається дія</i>	<i>Час дієслів</i>
Цвіте вишня Цвітуть вишні	що робить? що роблять?	Сьогодні, у той час, коли про неї говоримо	<i>Теперішній час</i>
Цвіла вишня Цвіли вишні	що робила? що робили?	Вчора, до того, як про неї говоримо	<i>Минулий час</i>
Зацвіла вишня Зацвіли вишні	що зробила? що зробили?		
Буде цвісти вишня Цвістиме вишня Зацвіте вишня Будуть цвісти вишні Цвістимуть вишні Зацвітуть вишні	що буде робити? що робитиме? що зробить? що будуть робити? що робитимуть? що зроблять?	Завтра (в майбутньому), після того, як про неї говоримо	<i>Майбутній час</i>

2. Після заповнення таблиці учитель робить висновок:

— Отже, з таблиці видно, що дієслова змінюються за часами. Перевіримо наші висновки за підручником. Прочитайте правило на с. 64¹ і скажіть, чи правильно ми міркували.

Учні читають правило і зіставляють свої висновки.

¹Вашуленко М. С., Мельничайко О. І. Рідна мова: підручник для 3 кл. — К.: Освіта, 2000. — Ч. II.

3. Продовжуючи роботу, учитель об'єднує клас у пари і пропонує знайти у вірші дієслова (вправа 150), поставити до них запитання та визначити час. На виконання завдання вчитель відводить 5 хвилин. Після завершення відведеного часу учитель перевіряє результати роботи, опитуючи окремих учнів.

4. Після перевірки виконання вправи вчитель ставить запитання:
— Як ви допомагаєте мамі?

Заслуховуються відповіді окремих учнів.

Далі учні класу об'єднуються в групи по 4-6 осіб. Відповідно до вправи № 151 учням пропонується:

— Користуючись таблицею підручника (с.65), виписати:

1, 4 групи — дієслова теперішнього часу. Одне з дієслів ввести в речення.

2, 5 групи — дієслова минулого часу. З одним із дієслів скласти речення.

3, 6 групи — дієслова майбутнього часу. Скласти речення з одним із дієслів.

На виконання завдання відводиться 7 хвилин. Поки учні працюють у групах, учитель переходить від однієї групи до іншої та надає допомогу. Він просить визначити доповідача, який після завершення відведеного часу презентуватиме роботу групи за методом «ПРЕС», використовуючи алгоритм відповіді:

«Ми вважаємо, що дієслова часу.

Тому що відповідають на питання

Наприклад, дієслово ... означає дію, яка відбувається ... і відповідає на питання

Тому ці дієслова ... часу».

Учитель запитує у представників груп, які виконували такі ж завдання, чи погоджуються вони з відповіддю.

5. Продовжуючи роботу в групах, учитель пропонує учням виконати наступне завдання. Кожна група отримує картку:

1, 4 групи.

1. Випишіть із тексту дієслова майбутнього часу, поставте до них запитання.

2. Відшукайте в тексті дієслова-антоніми.

1. Ой, піду я в бір темненький, там суха смерека, як розпалю ясну ватру, видно всім здалека (Леся Укр.). 2. Я на вбогім сумнім перелозі буду сіять барвисті квітки (Леся Укр.). 3. І наступного літа він оглядатиме їх, мірятиме оком, тільки тоді тополине гілля розві'ється ще більше (О. Гонч.). 4. Що посієш, те й пожнеш (Н. тв.).

Робота у малих групах дає можливість кожному учневі час подумати, висловити власну думку, набути навичок спілкування та співпраці. Після обговорення, на яке відводиться 2-3 хв, доповідачі з кожної малої групи представляють результати своєї роботи. Вислухавши повідомлення представників кожної із груп, вчитель перевіряє розміщені на дошці картки із зображеннями тварин і перевіряє правильність виконання роботи учнями. Таким чином, усі учні класу закріплюють отримані знання з теми.

Для перевірки якості засвоєних знань учитель пропонує учням тести:

1. Верхній ярус лісів утворюють такі рослини:
 - а) сосна, дуб, граб, чорниці, малина;
 - б) сосна, граб, береза, липа, осика, клен;
 - в) береза, ліщина, мох, верба, суниця.
2. До звірів, які мешкають у зоні мішаних лісів, належать:
 - а) рись, лось, вовк, лисиця, зубр;
 - б) видра, борсук, степовий тхір, норка, хом'як;
 - в) рись, бурий ведмідь, муфлон, лісовий кіт, бабак.
3. До птахів зони мішаних лісів належать:
 - а) сірий журавель, сіра сова, строкатий дятел, крижень, рябчик;
 - б) сіра сова, рябчик, орел-могильник, степовий лунь, дрохва;
 - в) строкатий дятел, сірий журавель, чайка, гриф, беркут.
4. До рослин зони мішаних лісів належать:
 - а) ялівець, граб, кипарис, бук, магнолія;
 - б) дуб, граб, ковила, терен, полин;
 - в) осика, вільха, сосна, ліщина, біле латаття.
5. До Червоної книги України занесені такі тварини зони мішаних лісів:
 - а) борсук, видра, сірий журавель, рись, зубр;

- б) вовк, борсук, рись, їжак, лисиця;
в) козуля, дика свиня, бобр, борсук, видра.
6. До Червоної книги України занесені такі рослини зони мішаних лісів:
- а) чорниці, біле латаття, малина, лісова лілія, суниця;
б) жовте латаття, лісова лілія, рододендрон, росичка, журавлина;
в) груб, клен, жовте латаття, верба, суниця.
7. У зоні мішаних лісів знаходиться заповідник:
- а) Мис Март'ян;
б) Український степовий;
в) Поліський.

Ключ для виконання тестів: 1б, 2а, 3а, 4в, 5а, 6б, 7в.

2. Підбиття підсумків.

Зробити підсумок уроку можна за допомогою технології «**Незакінчене речення**». Учні по черзі, отримавши у руки уявний мікрофон, продовжують речення: «На сьогоднішньому уроці для мене найбільш цікавим було...».

Рефлексія:

- Що ми робили на уроці?
- Що найбільше сподобалося?
- Навіщо нам ці знання?

3. Оцінювання.

4. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

- Опрацювати с. 119-123 підручника.
- Виконати завдання на с. 36-37 зошита.
- Підготувати повідомлення про окремих рослин і тварин зони мішаних лісів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т.М., Бібік Н.М. Я і Україна: Підручн. для 4 кл. – К.: Форум, 2004.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. — М., 1989.
3. Будна Н.О., Майхрук М.І., Рябова С.І. Я і Україна. Зошит з природознавства. 4 клас / Вид. 2-е, переробл. і доп. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.
4. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Рідна мова: Підручник для 3 кл. — К.: Освіта, 2000. — Ч. II.
5. Великий тлумачний словник української мови. — К.: Перун, 2001. - С.13.
6. Жак Д. Прекратите оправдывать неприемлемое / Университетское образование: от эффективного преподавания к эффективному учению. Сб. статей-рефератов по дидактике высшей школы / Бел.гос.университет. Центр проблем развития образования. — Мн., 2001.
7. Каджаспирова Г.М., Каджаспиров А.Ю. Педагогический словарь. — М., 2001.
8. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. — М., 1989.
9. Коберник Г.І. Індивідуалізація й диференціація навчання в поч. класах: теорія та методика. — К.: Науковий світ, 2002. — 232 с.
10. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / Початкова школа. — № 9, 2004. — С. 5-7.
11. Комар О.А. Організація роботи на уроках математики за інтерактивними технологіями / Початкова школа. — № 12., 2007. — С. 26-29.
12. Ксензова Г. Оценочная деятельность учителя. — М.: Педагогика, 2000.
13. Обучаем иначе. Стратегия активного обучения / Е. К. Григальчик и др. — Мн.: БИП-С, 2003.
14. Рідна мова. Підручник для 4 кл. — Ч.ІІ.
15. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / Шлях освіти. — 2004. — № 3. — С. 10-15.
16. Пометун О. Після вашого уроку учні зможуть, або Поговоримо про результати навчання / Історія в школах України. — № 6.— 2004. — С.15-19.
17. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. — К.: Видавництво А.С.К., 2004.
18. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. — К.: А. П. Н.; 2002.
19. Вашуленко М.С., Савченко О. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя / Шлях освіти. — 2003. — №. — С.2 – 6.
20. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. — К.: Абрис, 1997. — 416 с.
21. Савченко О. Читанка. 2 клас. І ч.
22. Чалдини Р. Психология влияния. — Спб., 1999. — С.5.
23. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals: Handbook 1, cognitive domain. — New York; Toronto: Longmans, Green. WWW document. URLhttp:// coun.uvic.ca / learn / program / hdouts / bloom.html.
24. Sherman Dj. From Behavior to Constructed Learning /Constructing Knowledge in Social Studies, — 1998.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ I. ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ	5
1.1. Сутність інтерактивного навчання	5
1.2. Психолого-педагогічні умови реалізації інтерактивного навчання	18
1.3. Яким має бути інтерактивний урок	36
1.4. Запитання як найважливіший спосіб взаємодії вчителя і учнів у процесі навчання	44
1.5. Як оцінити діяльність учнів у інтерактивному навчанні	55
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ З РІЗНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	63
2.1. Інтерактивне навчання математиці	63
<i>Передмова. Зразок планування уроків математики в 2 та 3 класі з використанням інтерактивних технологій навчання. Зразки уроків в 2-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 3-му класі з використанням ІТН. Зразок планування уроків математики в 1 та 4 класах з використанням інтерактивних методів і технологій навчання. Зразки уроків в 1-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків у 4-му класі з використанням ІТН.</i>	
2.2. Інтерактивне навчання мови	132
<i>Передмова. Зразок планування уроків української мови в 2, 3, 4 класах з використанням інтерактивних методів і технологій навчання. Зразки уроків у 2-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 3-му класі з використанням ІТН.</i>	
2.3. Інтерактивні методи на уроках читання	175
<i>Передмова. Зразок планування уроків читання у 1 і 2 класах з використанням інтерактивних методів технологій навчання. Зразки уроків у 1 і 2-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 3-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 4-му класі з використанням ІТН.</i>	
2.4. Інтерактивне навчання з предмету «Я і Україна»	231
<i>Передмова. Зразки уроків в 2-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 3-му класі з використанням ІТН. Зразки уроків в 4-му класі з використанням ІТН.</i>	
2.5. Інтерактивне навчання на уроках природознавства	279
<i>Передмова. Зразки уроків в 2-3- та 4-му класах з використанням ІТН. Зразок уроку в 2-му класі з використанням ІТН.</i>	

Навчальне видання

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Методичний посібник для вчителів початкової школи

За редакцією докт. пед. наук, проф. О.І.Пометун

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Донара Пендзей*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Комп'ютерна верстка *Олени Захарійчук*

Підписано до друку 06.09.2011. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 17,90. Умовн. фарбо-відб. 17,90.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК № 370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-06-07, 52-05-48, 52-19-66

publishing@budny.te.ua

www.bogdan-books.com

ISBN 978-966-10-1389-5

9 | 789661 | 013895 |